Commissie
Ruimtelijke Kwaliteit

Bezoekadres
Weesperplein 8
Amsterdam

Postbus 1409
1000 BK Amsterdam
crk@amsterdam.nl
www.crk.amsterdam.nl

Commisse Aanwijzing Monumenten

Onderwerp	Adviesaanvraag aanwijzing Gabriel Metsustraat 2-6
Vergaderdatum	18 mei 2020
Commissie	Annuska Pronkhorst (voorzitter), Lucia van der Horst (architectuurhistoricus), Freek Schmidt (architectuurhistoricus), Ronald Stenvert (architectuur- en bouwhistoricus)
Secretarissen	Elles van den Hoek
Adviseur(s)	Jos Smit, Agnes Hemmes (Monumenten en Archeologie)

Geachte leden van het College van Burgemeester en Wethouders,

U heeft de commissie Aanwijzing Monumenten van de CRK gevraagd advies uit te brengen over de aanwijzing van de panden aan de Gabriel Metsustraat 2-6 als gemeentelijk monument.

De commissie hanteert bij de advisering de selectiecriteria voor monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten, zoals vastgesteld in de Erfgoedverordening. Zij beoordeelt of een pand, object, complex of gebied voor Amsterdam van belang is vanwege de stedenbouwkundige, architectonische en/of cultuurhistorische waarde. Daarnaast wordt beoordeeld in hoeverre het object nog een gaaf en/of zeldzaam voorbeeld is voor een bepaalde periode of voor een bepaald (gebouw)type.

De commissie adviseert u de Gabriel Metsustraat 2-6, gebouwd in 1901 naar ontwerp van de architecten A.H. Weismann en P.H. van Niftrik, aan te wijzen als gemeentelijk monument vanwege de stedenbouwkundige waarde als onderdeel van de representatieve gevelwand aan het Museumplein en de architectonische waarde van de zorgvuldig en rijk gedetailleerde gevels. Daarnaast vertegenwoordigt het ensemble cultuurhistorische waarde vanwege de in de gevel afleesbare typologie van een stalhouderij met bovenwoningen en de bewoningsgeschiedenis.

Stedenbouwkundige waarde
In tegenstelling tot de 19de-eeuwse stadsuitbreiding die volgens het bloksgewijs opgezette Plan Kalff werd ontwikkeld, werd het gebied aan de zuidzijde van het Rijksmuseum ontworpen als woonwijk met voornamelijk vrijstaande villa bebouwing. Het wigvormige gesloten bouwblok dat begrensd wordt door de Van Baerlestraat en de Gabriel Metsustraat vormt hierop een uitzondering. De voormalige stalhouderij met bovenwoningen aan de Gabriel Metsustraat 2-6 vormt een representatief onderdeel van de vrijwel gave 19de eeuwse zuidwestelijke gevelwand van het Museumplein. De opvallende situering van het gerende kavel en de materialisering in rode baksteen met een zorgvuldige uitwerking van zowel de voor- als blinde zijgevel van dit ensemble, getuigen van de zorgvuldige inpassing.

Architectonische waarde
De in 1900-1901 in opdracht van H.H. Everhard gebouwde stalhouderij met bovenwoningen is zowel architectonisch als typologisch een bijzonder voorbeeld van bebouwing voor de welgestelden eind 19de, begin 20ste eeuw.
De hoogwaardig gedetailleerde gevels met erkers en siermetselwerk, dat ook doorgezet is in de zeer zichtbare, blinde zijgevel, laten duidelijk het handschrift van architect Weismann zien, die ook verantwoordelijk was voor het tegenover gelegen Stedelijk Museum. Ook de materiaalkeuze, zoals de opvallende, felrode baksteen, is verwant met andere ontwerpen van zijn hand in de directe omgeving.
De typologie van een stalhouderij met bovenwoningen met grote gevelopeningen ter plaatse van de oorspronkelijke entree van de wagenstal (links) en paardenstal (rechts), dienstentrees en woningentrees, is ondanks wijzigingen nog duidelijk afleesbaar in de gevel.

Cultuurhistorische waarde
De combinatie van bovenwoningen met op de begane grond een stalhouderij met koetsverhuur als voorziening voor de welgestelden in deze buurt, was zowel wat betreft functie als type een nieuw fenomeen. Tot die tijd waren er vooral koetshuizen van particulieren in de grachtengordel. Dergelijke voorzieningen bleven in de 19de eeuwse buurten een zeldzaamheid.
De stalhouderij werd in 1913 verkocht aan de NV Amsterdamse Rijtuigenmaatschappij, een onderneming die zich onder andere met taxi's, de handel in auto's en het verhuren van stallingruimte richtte op meerdere facetten van vervoer. Het pand werd voor deze onderneming omgebouwd tot garage met showroom, waarbij de stallen en wagenberging werden samengevoegd en de inrit aan de linkerzijde werd gewijzigd in een etalageraam. Het pand is vanwege de functie van belang als schakel in de mobiliteitsgeschiedenis van Amsterdam.
Daarnaast vormt het pand een herinnering aan de bewoning door Etty Hillesum, die hier van 1937 tot 1943 woonde en schreef aan haar internationaal bekende dagboeken. In diverse fragmenten refereert zij aan gebeurtenissen op het Museumplein, die zij vanuit haar raam gadesloeg.

Gaafheid, herkenbaarheid en zeldzaamheid
Bij de verbouwing tot garage en showroom in 1913 werden de stallen en wagenberging samengevoegd, werd de inrit aan de linkerzijde gewijzigd in een etalageraam en werd de hooizolder verbouwd tot woning. De voorgevels zijn verder op de kozijnen na nog vrijwel gaaf.

De achtergevels en het interieur zijn begin 21ste eeuw grondig gewijzigd. Alleen de trappen naar de bovenwoningen en de gietijzeren kolommen op de begane grond zijn nog oorspronkelijk. Ondanks deze, en latere aanpassingen van de plint, is de typologie, die voor deze omgeving zeldzaam is, nog goed afleesbaar.

Amsterdam, 25 mei 2020
Commissie Ruimtelijke Kwaliteit

Eric Luiten, voorzitter

Cc Monumenten en Archeologie